

Samur

№ 3 (329) 2019-йисан 30-март

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

Гъар йисуз рикел хизва

Азэрбайджанда гъар йисан 31-март большевики ва эрмени дашнакри Баку шегъерда ва Баку губерниядин регионра – Шамахида, Къубада, Хачмаза, Ленкорандада, Гъажикъабулда, Салянда, Зенгезурда, Къарағағыда, Нахчivanда ва маса чайра ивияр экъичай, азербайджанвияр къирмишай юғъ хиз къейд ийизва.

Гъукуматдин тъварцыхъай тир чешмейрай малум жезвайвал, 1918-йисан мартдиз кыли феий геноциддин вахтунда большевики ва эрмени дашнакри 12 агъзур азербайджанви яна къенай, цүд агъзурралди инсанар гелни галаҷиз кважанай. 1998-йисан 26-маргиз Азербайджан Республикадин Президент Гъедар Алиева 31-март «Азербайджанвийрин геноциддин юғъ» хиз къейд авун паталди кылди серенжам къабулнай.

Лезги рушан агалкъун

Дагъустандин Гъукуматдин Педагогикадин Университетдин къецепатан چаларин факультетдин II курсунан къелзаяв Етара Мирзеханова инглис чалай виридуңнядин конкурсдин гъалиб хъанва. Гила ада къецепатан улквейрин студентихъ галаз санал ругуд ваца Польшада Краковдин Педагогикадин Университетда къелдада. Лезги рушан къелунин гъакъидивни гъа университетди тъминарда.

Вич Магъачъала шегъерда яшамиш жезвай Етара асул Хив райондин Архитирин хуърий я. Ада Магъачъаладин 37-нумрадин гимназия къизил медалдалди ақылтарна. Жегъил руша гъакъини вокалдай ва фортецианодай пуд яру диплом ва ЭВМдин оператордин диплом къачунва. Грант къачур рушаз гила илимдин рекъяй цийи агалкъунар къазанмийшдай мумкинвилер хъанва.

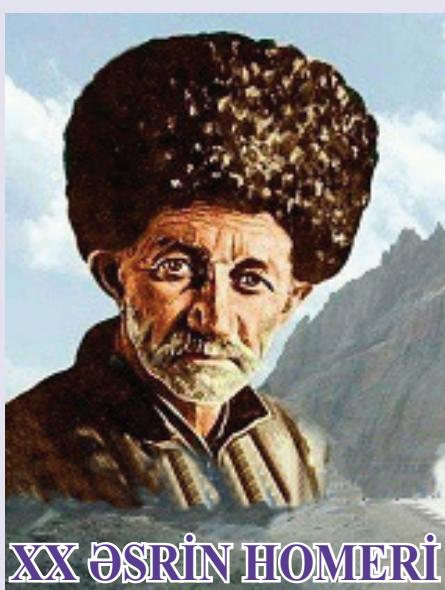
Вичин 18 яшар тир Етаради гъакъини инглис چалай Магъачъалада ва Москвада кыли феий конкурсаны сад лагъай чакяр къунва.

Фермерди ақъуднавай агрегат

Кылар райондин Ясаб хуъруны эгъли Реваят Незерова шумуд йисар я хуърун майишатда къвалахиз. Азербайджандин Хуърун Майишатдин Институтдин агрономиядин факультет ақылттарай ада фермер из 25 гектардин чилериз къултугъезава. Ам багъманчивилихъ, селекциядин кариҳихъ, техникидихъ галаз марагыту кас я. Ада хуърун майишатдин маса магъулар хиз картуфарни цана агақъарзава.

Картуфар жуърейиз чара авун четин тирди акур Р.Незерова и кар регъяттардай агрегат ақъудун къарадиз къачуна. Эхирни ам вичин мураддив агақъана. Касди картуфар чара ийидай электрикдин агрегат ақъудна. Адан деталарни вири вичи расна. Къуд камерадин и агрегатди къвалахзавайбурун къадардилай аслу из 8 сяддин къене 24-48 тон картуфар жуърейиз чара ийидай мумкинвал гузва.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ CƏNAB İLHAM ƏLİYEVƏ

Möhtərəm Prezident! Sizin Azərbaycanın daha da tərəqqi etməsi namənə göstərdiyiniz gərgin və səmərəli fəaliyyətinizdə ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinə, yaradıcı insanlara qayğı xüsusi yer tutur. Ona görə də ölkə başçısını daim yekdilliklə dəstəkləyən respublikamızın ləzgi ictimaiyyəti adıdan Sizə müraciət edirik.

2019-cu ilin mayın 18-də Dağıstan poeziyasının görkəmli nümayəndələrindən biri, Maksim Qorkinin "XX əsrin Homeri" adlandırdığı Süleyman Stalskinin anadan olmasının 150 illiyi tamam olur. Büyük şair ilk məktəbi Bakı fəhlə sinfi içərisində keçmişdir. O, özünün bir çox şeirlərini də qardaş Azərbaycan xalqının dilində yaratmışdır. Onun Azərbaycan və Dağıstan xalqlarının dostluğunu tərənnüm edən

şeirləri əvəzsiz noeziya nümunələridir.

Dağıstanın ilk xalq şairi Süleyman Stalskinin əsərləri keçmiş SSRİ xalqlarının, həmçinin dünyanın yüzdən çox ölkəsinin dillərinə tərcümə olunmuşdur. Bu il Rusiya Federasiyasında, o cümlədən Dağıstan Respublikasında şairin 150 illik yubileyi təntənə ilə qeyd ediləcəkdir.

Möhtərəm Prezident! Azərbaycanın ləzgi ictimaiyyətinin arsuzunu nəzərə alaraq Bakıda görkəmli şairin 150 illik yubileyinin keçirilməsinə dəstək verməyinizi və yubiley tədbirində şəxşən iştirak etməyinizi Sizdən xahiş edirik.

Azərbaycan Respublikası
"Samur" Ləzgi Milli Mədəniyyət
Mərkəzinin idarə heyəti,
"Samur" qəzeti
redaksiyasının kollektivi

ƏLİFBAMIZA DƏYMƏYİN!

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin kiril qrafikası əsasında yaradılmış ləzgi əlifbasının latin qrafikasına keçirilməsi məsələsinə öz münasibətini açıqlayaraq narazılıqlarını bildirmiş, bunu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında ana dilinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar azsaylı xalqlara verilmiş hüquqların pozulması kimi qymətləndirmişlər.

Əvvəlki çıxışlardan, həmçinin qəzeti 19 dekabr 2018-ci il və 28 fevral 2019-cu il tarixli saylarında dərc olunmuş "Ləzgi əlifbası tarixindən" və "Görüş oldu, amma düyün açılmadı" sərlövhəli məqələlərdən sonra redaksiyamıza yüzlərlə məktub daxil olmuşdur. Həmin

Nazirliyin hazırladığı əlifba kitabının "siqnal" nüsxəsi çıxmamış, cənab Prezidentə müraciət etmək lazımdır. Bu, bizim hər birimizin borcudur. Problemlə bağlı online müraciət yaradıb, online imza toplamağı təklif edirəm (Online Petisiya). İndi belə etməsək, sonra gec olar.

Rəşad ƏLİYEV

Bu məsələdə fəal olmaq hər bir ləzgini borcudur. Bu, bir xalqın dilinin məhv edilməsinə istiqamətləndirilmiş siyasetdir. Bütün lazımı orqanlara müraciət etmək lazımdır.

Rasim MUSTAFAYEV

Ölkə başçısına müraciət etmək lazımdır. İnanıram ki, müsbət təsir göstərəcək. Gəlin onlayn petisiya təşkil edək.

Südyə MANÇAROV

Mən əlifbanın latin qrafikasına keçirilməsinin qəti əleyhinəyəm. Ləzgi dilində dərs keçməməşim, amma oxuya bilirom.

Əmir ƏMİROV

məktublarda oxucular 1938-ci ildə kiril qrafikası əsasında yaradılmış ləzgi əlifbasının latin qrafikasına keçirilməsi məsələsinə öz münasibətini açıqlayaraq narazılıqlarını bildirmiş, bunu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında ana dilinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar azsaylı xalqlara verilmiş hüquqların pozulması kimi qymətləndirmişlər.

Məktublarda qeyd edildiyi kimi, həm Dağıstanda, həm də Azərbaycanda yaşayan ləzgilər bir xalq olaraq vahid əlifbadan istifadə etməlidirlər. Bu respublikalarda ayrı-ayrı əlifbaların işlənməsi mövcud ədəbi-mədəni əlaqələrin kəsilməsinə gətirib çıxarar, xalq son 80

ləzgi əlifbasının dəyişdirilməsinin əleyhinəyəm. Biz hamıliqua dilimizin qorunmasına və inkişafına nail olmalyıq. Ana dilimizə müdaxilə etməyə özümüzən başqa heç kəsin haqqı yoxdur. Ümid edirik ki, müraciətimiz cavabsız qalmayacaq.

Rafidin RƏFİXANOV

On ildən sonra deyəcəklər ki, ləzgi dilində danışmayıñ. Cox acınacaqlı vəziyyətdir!

Sabir SEVZİXANOV

Razılıq əldə olunmasa, bizə zorən qəbul etdirilən əlifbadan imtina etmək xalqın hüququndur.

Orduxan MƏLİKOV

Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada etiraz və təklifimlərimizi bildirək. Məsləhətləşmələr aparıq. Yoxsa bir yığın insanın bütöv bir xalqın dili və əlifbası ilə istədiyi kimi davranışları yolverilməzdür. Bu qərarı veronlərin ümumiyyətlə ləzgi, rutul, saxur dilləri haqqında məlumatları varmı? Ləzgilərin yarısı Samurun bu tərəfindədir. Kirildən latına keçmək xalqa çox böyük zərər vurar. Bu məsələni ciddi müzakirə etmək lazımdır.

Ramil ALXASRİN

"Biz də çətinliklərlə üzləşmişik" deyən təhsil nazirliyinin rəsmiləri ləzgi dilinin özəlliklərini haradan bilsinlər? BİZİM BOĞAZ SAMİTLƏRİMİZ barədə onlarda təsəvvür belə yoxdur, olsayıd, belə tələsik addım atmazdırlar. BİZ O QƏDƏR DƏ BIGANƏ DEYLİK Kİ, HƏR ƏLİNİ FÜRSƏT DÜŞƏN MƏMUR ƏLİFBAMIZLA İSTƏDİYİ KİMİ RƏFTƏR ETSİN.

Elşən TALIBOV

ЧИ АЛФАВИТДИЗ КЪЕЦІ ГУМИР!

Азербайжан Республикадин Образованидин Министерстводин кирилл графикадин бинедаллаз түккүрнавай лезги алфавит латин графикадал элкүүриз кланзабай ниятдикай хабар күр ва 2018-йисан 28-ноябрдиз чапдай акъудай «Са халкъдиз къве алфавит?» ва «Методикадив къазвачир ктаб» макъалайралди халкъдиз и месэладикай хабар гайи «Самур» газетди и рекъяй макъалаяр чап авун давамарзва.

Виликан макъалайрлай, гъакини газетдин 2018-йисан 19-декабрдин ва 2019-йисан 28-февралдин нумрайриз акъудай «Лезги алфавитдин тарихдай» ва «Гъуруш хъана, ингье ягъянвай тівал ахъа хъанач» тівал

рар алай макъалайрлай къулухъ редакциядиз вишералди чарап атана. А чаара келзавайбуру 1938-йисуз кирилл графикадин бинедаллаз түккүрнавай алфавит латин графикадал элкүүрун Азербайжан Республикадин Конституцияди къадардиз тімил халкъарыз чин чал хүн ва вилик тухун патал ганвай ихтиярриз күр гун я лагъана наразивилер къалурнава.

Чарара кхъенвайвал, гъам Дағъустанда, гъамни Азербайжанда яшамиш жезвай лезгийри са халкъ яз анжака са жуъредин алфавитдикай менфят къачуна кланзава. И республикайра чара-чара алфавиттар кардик кутуртла, эдебиятдинни медениятдин

рекъяй халкъдин арада авай алакъаяр амукъдач, лезгияр эхиримжи 80 йисан къене чапдай акъуднавай эдебиятдикай, ктабрикай, газетрикайни журналприкай магърум жеда.

Алукъавай чуру гъаларин вилик пад күн паталди редакциядин тівалихдарар ва «Самур» Лезги Милли Меркездин кыл Имран Рзаев Азербайжан Республикадин образованидин министрдин заместителдіх, Азербайжандын Милли Илимрин Академиядин ківалахдаррих вишилли Межлисдин са шумуд депутатдіх галас гурушмиш хъана. Гъакіяттән талукъ органы къедалди и месэладиз ачухвал гъанвач. И рекъяй чи арха келзавайбури я. Ағадихъ чна абурун бязи чарар чапзава.

КВЕЗ ВУЧ КІАНЗАВА?

Лезги алфавит дегишираз кланзава лагъай хабарди чун къарсурна. Талукъ министерстводин кылыне авайбуруз маса кар-кеспи авач жал? Чаз алфавит дегишишарун вай, лезги чалан тарсарин ери хъсанарун гerek я. Лезги чалан тарсар гузай мектебрин къадар вучиз тімиларнава? Лезги чалал хъсан еридин тарсунун ктабар вучиз чап ийизвач? Жаваб турай кван и суалдиз а министерстводин Чехибуру.

Я стхайяр, квез вуч кланзава? Күн мусанлай лезги чалан къайгъудихъ гелкъевзвайди я? Күнне

мус пешекарап санал ківатілнан лезги чалан хийирдиз са квалах авурди я? Квез чи алфавитдиз къеці гунилай гъейри маса ківалах авачни? Латин графика чи чалаз виже текъевзвайди гъеле алтатай асиридин 30 лагъай йисара шумудни са алими субтнавайди я. Халкъдал меслят тагъана ихтигин крарихъ гелкъуын квез ни чирнавайди я? Са гафни авачиз, чна вирида гаф чал сад авуна и кардиз вай лагъана кланзава.

Шагъисмаил ИСМАИЛОВ,
духтур, Къебеле район.

ЖАР ТАКЪУРАЙ

Чи алфавитдин кылел жар къурзавайбуру вучиз ихтигин кардик кыл кутазва? Алфавит чи чалан цүк я. И цүкведал жар такъурай. Ам арадал гъана, кардик кутуна хүн патал чи чалан алимирини пешекарри гъикъван зегъметар чуугунва.

Заз са мисал гъиз кланзава. 1928-йисуз латин графикадалди түккүрнавай алфавитдикай менфят къачудайла чи шумудни са алими чаз маса алфавит кінде лугъуз и кардик хев кутан тийиз хъана. Абур гъахылу тириди гүгъүнлай субут хъана.

Лезги чалал акъудзавай газетри чарасуз «къена» гаф «къена» хызы, «тіл» гаф «тал» хызы, «кіар» гаф «кар» хызы ва мад икіхъиз хъана. Санлай къачурла чи вишералди гафарин мана дегиши хъана. Гъатта са береда латин графикадин терефдар хъайи чи машгүр алим Гъажибек Гъажибековани и алфавит дегишиарна кланзава лагъана.

Гъа икі, алими кирилл графикадин бинедаллаз цийи алфавит түккүрнан 1938-йисуз кардик кутуна. И алфавитди чаз урус, араб ва маса чаларай

къачунвай гафар авайвал кхъидай мумкинвал гана. Виликан алфавитдив гекъигайла чалан сесер генани тімил квадарна.

Гъа ихтигин крат фикирда күртла, чаз исятда авай алфавит серфе я. Талукъ министерстводин кылыне авайбури и кардик гъавурда тун, чна вирида алахъна авай алфавит хүннен гerek я.

Ағъверди АЛИВЕРДИЕВ,
кхъираг, Кіар райондин
Мучугъ хүрь

Килиг садра, чун гъикъван ажуз, гъикъван усал хъанватла, чакай ягъянатзава. Чал меслят тавуна чи алфавит дегишишары, тарсарин сятар тімиларнава. Чна икъван усалвал авурди бес тушни? Гежел вегъин тавуна, гъильгъилем гана и ківалахдиз чара авуна кінде. Ахварай аватна кін я, бес я ксайди.

Икрам ТАГЬИЕВ

А у министерства образования хватит духу учебники по русскому языку перевести на латиницу? Русские буквы писать латиницей? Один народ не может иметь 2 алфавита.

И так ни одной нормальной книги на лезгинском не печатается. Но наш алфавит нельзя позволять менять. Надо обратиться в международные организации. У Азербайджана есть обязательства перед международными организациями. Менять или не менять алфавит мы, лезгины, сами решать должны.

Венера БАДАЛОВА

Как это можно изменить алфавит народа против его воли?

Фарид АЛИРЗАЕВ

Министерстводин ківалахдарри лугъурай кван, латин графикадалди чі, къ, хъ, хъ, ці, пі, кі гъарфар гъикі кхъидатла.

Зекера ЗАХАРОВ

Вот таким-то образом уберут кириллицу, а там и наш лезгинский язык пропадет, и т. д. и т. п. Это все неспроста. Это называется уничтожение лезгинского народа.

Агун ЕКСМЕДОВА

QALACIQ LƏZGİ KƏNDLƏRİ

İsmayıllı rayonunda ləzgilərin yığcam halda yaşıdları kəndlərdən biri də Qalacıqdır. Kənd rayon mərkəzindən 28-30 km aralıda yerləşir. Bu, rayonun qərbində sonuncu yaşayış məntəqəsidir.

Dörd tərəfdən dağlarla əhatə olunan, üstünaq qalaya bənzəyən Qalacıq kəndinin adı “kiçik qala” mənasını verir. Bəzi fəriyiyələrə görə kəndin adı həmin ərazidən axan Qalacıq çayının adından götürülüb. Bu çayın yerli camaat Qalacıq çayı adlandırsa da, onun rəsmi adı Göyçay çayıdır. Bu ad çaya suyunun şəffaflığı və göyüntül mavi rənginə görə verilmişdir.

Kənddən 8 km şimalda Ləngər çayı yanlığında “Qasimxan” qalasının qalıqları mövcuddur. Müdafiə xarakterli olduğu ehtimal olunan bu qalanın IX-XIV əsrlərə aid olduğu deyilir. Kəndin şimalındaki Pirdavud adlanan qəbiristanlıq Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən qorun elan olunub. Bu qəbiristanlıq qədim zamanlardan bu ərazinin yaşayış məskəni olduğunu sübut edir. Kənd ucqar ərazidə yer-

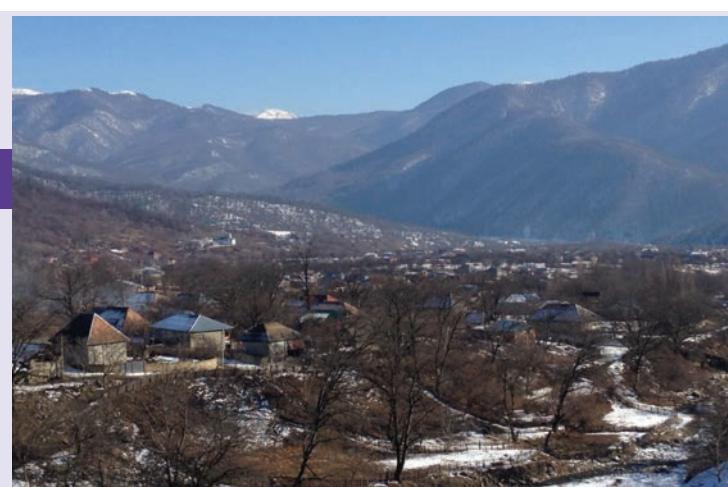
ləşməsinə baxmayaraq İsmayıllı rayonunun şimal-qərb bölgəsində ilk məktəb 1923-cü ildə burada tikilmişdir. Kəndə Qurbanəfəndi, Topçu, Buynuz, Sumağallı, İstisu (lezgi dilində Canğı adlanır) və Çayqovuşan kəndlərindən təhsil almaq üçün çagirdlər gəlirlər. Qalacıq “həkimlər kəndi” kimi də tanınır. Rayon səhiyyəsində çalışan həkimlərin əksəriyyəti bu kəndin nümayəndələridir.

Qalacıq təbiət gözəlliklərinin zənginliyi ilə seçilir. Yerli əhalinin əsas məşğulliyəti heyvandarlıq və əkinçilikdir. Ancaq son dövrlər turizm sahəsi də inkişaf edib. Coxlu sayıda bulaqlar, şəlalələr, meşələr burada turizmin inkişafına təkan verir. Rayonun İstisu, Çəmənli, Sumağallı kimi kəndlərinin yaranmasında və məskunlaşmasında qalacılıqların böyük rolü olmuşdur.

Qalacılıqlar fəxrələ deyirlər ki, məşhur “Ögey ana” filmi bu kənddə çəkilmişdir. Filmde yol çəkmək məqsədilə partladılan dağ yerli əhalisi “Gədik” adlandırır. Həmin dağ kəndin giriş qapısı hesab olunur. Hal-hazırda filmin çəkildiyi evin qalıqları qalmışdır. 2017-ci ildə

Azərbaycan Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin tələbələrinin təşəbbüsü ilə, filmin çəkilishinin 60 il-iliyi ilə əlaqədar burada abidə qoyulmuşdur.

Qalacıq və Lahic İsmayıllı rayonunda xalçaçılıq üzrə ixtisaslaşmış kəndlər sayılır. Burada toxunan xalçaların sorağı respublikamız və xarici ölkələrə də yayılıb. Sovet dövründə kənd qadınlarının əsas məşğulliyəti xalçaçılıq idi. Qalacıqdə mənim nənəm Zəlixa Süleymanova kimi qabaqcıl xalçaçılar çox idi. Lahic kəndində xalçaçılığın inkişafı qalacılıqlı Gülgəz Seyfaliyevanın adı ilə bağlıdır. Gülgəz Qalacıqdə böyük boy-a-başa çatmış və orada ailə qurmuşdur. 1945-ci ildə əri mühəribəy gedir və qayıtmır. Bir neçə ildən sonra Gülgəz lahichliyə əre gedir və bu kəndə köçür. O, Lahic qadınlarını, qızlarını xalça toxumağa cəlb edir. Bundan sonra Lahicə xalçaçılıq inkişaf edir. Beləliklə, 1955-ci ilin

aprel ayında Lahicə ilk dəfə olaraq xalça toxumağa başlayırlar. Lahichliların “Ustad xalçaçı” adlandırdıqları Gülgəz Seyfaliyevanın 95 illik yubileyi 2017-ci ildə İsmayıllı rayon Mədəniyyət və Turizm şöbəsi tərəfindən təntənəli şəkildə qeyd olunmuşdur.

Zarema ƏLİYEVA,
İsmayıllı
rayonunun
Qalacıq kəndi

ЧУН ГЬИКІ МҮТТУГЪАРЗАВАЙ?

(Эвел газетдин 2019-йисан 25-январь
ва 28-февраль тилитра)

I Петран эмирдалди урус күшунри Табасарандин ва Күре вилятдин са бязи хуър куна. Вириналезгийрини табасарандыри чапхунчийрихъ галаз къегъалвиледи женг чугвазвай. Уруси гъакын Самур вацун кыблепата са шумуд хуър куна. Ингэе са вацрайт газа вахтунда ягътирин 106 агъзурдин күшундивай гыч 200 километр къванни вилик физ хъана. Гъажи Давуд Мұышкурвидин къуваттар чипин хура акъвазайлар чапхунчийриз чи чилер куун генани четин хъана. I Петр дияведилай гыл къачуна Урсатдин хъфиз мажбур хъана.

Императорди дяве акъвазарунин маса себебни авай. Тарихдин чешмейра къиенвайвал, «зулатунхыд» урус күшунрин гылар генани четин хъана. Түрфен себеб яз 30-далай газа пар чугвадай гимияр гъулье ақана. Аскеррин түүн-хъун күтъягъ жезвай. Бунтчыри (Гъажи Давуда – М.М.) күнвай Ширвандайни Мұышкурдай түүн-хъун гылил авун мумкин тушир. Эпизоотиядини газа зарар хүрнүн. Тек са ийиз 1700 балқан къена. I Петр күшундин чехи пай лагъайтла, атгүйрикай ибарат тир. Мұышкур патахъай, военный советди дяве акъвазарун къарадиз къачуна».

(Килиг: Поеходный журнал 1722 г.,

август. СПб., 1913. С. 19).

I Петран күшунди лезгийринни табасарандыри 40-далай газа хуър чукъурнай. 20-далай газа хуър чай яна канай. Гъакытланни чапхунчийривай чи халкъар эхирдал къван мұтпұғьариз хъаначир. Императорди Дагъустанда са шумуд гарнизон тұна хәфейдалай къулухъ Гъажи Давуда эвел Рубасда авай гарнизондал вегъена. Ахпа ада Дербент ва адан патарив гыйя чилер чапхунчийрикай азад авуна. (Килиг: Рамазанов Х. Х., Шихсаидов А.Р. Очерки истории Южного Дагестана. Махачкала, 1964. С. 176).

1731-йисуз генерал Румянцев 15 агъзур аскердин кыле аваз Кыблепатан Дағъустандыз атана. Ада эвел Бутхурун ағылайрилай къисас къахчун къеті авуна. Бутхурунни Къурбанан багъурдин клерет чапхунчийрин хура акъвазна. Тарихийри къиизвайвал, къати женгер кыле фена. Гъакытланни генерал Румянцевдай Бутхурун ва адан патарив гыйя хуър мұтпұғьариз алакынч. Гъеле ада маса генераларни күмек гузтай. Княз Волконскийдин ва генерал Еропкинан күшунри Лезгистандыз күмек гүн патал атана Кланзай Арслан-Гиреян клереттін виши күнвай. (Килиг: Кабардино-русские отношения в XVII-XVIII веках. Документы и материалы. М., 1957. Т. II. С. 43-44, 69-70).

Тарихдин чешмейрай малум жезвайвал, 1725-1735-йисуз урус күшунри лезгияр мұтпұғьарун патал тухтай женгера 10 агъзур къван аскерар ва офицерар, 20-далай газа тупар квадарнай.

XVIII виши йисарин эхирра урус пачагъди Къафкъаз кылий-кылди мұтпұғьарун патал иниз генани пара күшунар ракъурна. 1796-йисуз чапхунчийриз Дербент къурдалай къулухъ вири Лезгистан чипин папук кутас клан хъана. 80 агъзурдин күшунди 20 йисуз лезгийрихъ галаз женг чугуна. Эхирни урус генералри Къуба ханлух терг авуна вичин кыле урус полковник акъвазавай Къуба округ түкірнай. Күреда лагъайтла, 1812-йисуз ханлух арадал гъана, чипин гъилибан Аслан бег хан хыз тахтунал апукъарна. И вакъиаяр кыле фидай вахтунда чи 30-далай газа хуър чукъурнай.

Лезгийри датана женг давамариз акурла урус пачагъди чи чилер жаллаттар тир генералар ва цийи күшунар ракъурна. Гъа са вахтунда генерал А.П.Ермолов Урсатдин Къафкъазда къвати хъанвай

Тарих авайвал

күшунрин чехиди тайинарна. Чқадин халкъар гужуналди мұтпұғьариз алахъай ада лагъанай: «Урус тушир вири миллитар телефона къланзава». (Килиг: Эсадзе С.Исторические записки об управлении Кавказом. Тифлис, 1909, Т. I. С. 35). Лезгийрал гъалтайла генерал Ермолова 1819-йисуз пачагъдиз ракъурай рапортда къхней: «Чаз мұтпұғь жез къланзавачир дагъвияр бунтчивилин руындардан дағынан азадвилыхъ гелкъуналди тафаватлу жезва. И бунтчивилин руын чавай анжак чи яракъдин гужуналди рексыз жеда». (Килиг: ЦГВИА. Ф. ВУА. д. 6210, л. 15).

1818-1823-йисара лезгийрин бунтчи руын рексыз алахъай генерал Ермолова чи чилерал къве полк-Абшерон ва Троицки полкар хуъзвай. И къве полкуна 70 агъзур аскерар ва офицерар авай. Икъван къуватар тимил хызы хъана генералди Къасумхъурел, Къурагъдал ва Къуллардални са шумуд рота акъвазарна. Дербентдиз алава яз Күредин полкунай 3 туп гвай 6 рота гъана. Къепірлар са рота атана. Цийи Къубада (гилан Кълара - М.М.) сифте яз 7 ротади бине кутуна. (Килиг: Кавказский сборник. Тифлис, 1887. С. 3). Гъа икI, генерал Ермолова

лезгияр эхирдал къван мұтпұғьарун патал Къубаданы Күреда санлай 110 агъзурдин күшун хуъзвай. Адай 1820 ва 1823-йисара къверда газа чехи къуватралди лезгийриз басрухар ганатланни, цурдалди хуър чай яна канатланни, чи халкъ мұтпұғьариз хъаначир.

Эхирни пехъи генералди вичин къилди стратегия кардик кутунай. И стратегия тамар къилий-кылиз күківарунай, никір телефон авуна мал-къара тухунай, хуърериз чай ягъунай, ағылайяр вири са къиликай яна рекиникай ибарат тир. Цавук туб къянарай жаллатын хуърериз чай ягъяз, тахсир алачир ағылайриз, къуызбуруз дишегълириз ва аялризи кваз вилерал къвенківер алаз килиз абуруз са къиликай гүлле гузтай. Гъа и карди газа хуърерин лезгияр къавчел къарағызыз мажбурна. 1820-йисуз абуру Гавдишанда генерал Ермолован эвел 3 агъзурдин, гүльгүллай 10 агъзурдин күшунар күківарна.

1823-йисуз пехъи генералди лезгияр мұтпұғьарун патал 80 агъзур къван аскерар ва 100 туп гвай Къубадални Күредел вегъена. Идалай гъейри азас казакри, гъакынни пачагъдиз къулугъязавай кеферпатаң къафкъазвийрин са шумуд ротади күмек гузтай. Санлай лезгийрал 90 агъзурдин күшунди вегъенвай. Уруси военный тарихийри къиизвайвал, им пачагъдин Къафкъазда къвати хъанвай вири күшунрин пудакай къве пай тир. Генерал Ермолова Къубадизни Күредиз икъван чехи күшундин кыле аваз басрух гүн дүшүшүшдин кар тушир. Гъуылягъди вичин тумунал күбын илисайди рикел худайвал, генералдини лезгияр эхирдал къван викегъдак женг чугвадай касар тирди рикелай ракъурнавачир.

XIX виши йисарин урус тарихчи Н.Дубровина гъахълу яз къхненай хыз, а дөвирда Къафкъазда пачагъдин күшунрихъ

галаз виридалайни газа Къубадин ва Күредин лезгийри женг чугвазвай, абуру чинин ватан ва азадвал хұн патал гъар жуъредин алахұнар ийизвай. И дагъларин улыкведа виридалайни четинди лезгияр мұтпұғьарун тир. (Килиг: Дубровин Н. История войны и владычества русских на Кавказе. В пяти томах. СПб., 1884-1887. Т. II кн., с. 372-381).

Генерал Ермолова къвед лагъай гъильера басрух гайила Къуба пата адан хура яргунви Ханбутай бегди 20 хуърай къвати 7 агъзурдин, чехуылви Гъажи Али Аскер эфендидин 2 агъзурдин, хыливи Гъатеман, манкъулидхурунви Абдурагъманан ва уынугъви Абдуллагъан 2 агъзурдин клеретлар, гъакынны тигъиржалви Эмиралидин 1500, күбаби Мегъамедан 1000 касдикай түкірнавай клеретлар ва Күре патай күмек гуз атайды къуватар акъвазнавай. Санлай Къуба аялатда лезгийрин 15 агъзурдин күшун къвати хъанвай.

Күре пата къепірви Гъажи Насруллағы эфендидин, шихидхурунуви Абдулгъалиман ва ахъзғаны Ибрағиман клеретлі, санлай 10 агъзур къван яракылу лезгиди чапхунчийрихъ галаз женг чугвазвай. Им лугуз тежедай къван залан ягъ-ягъунар тир. Сад лагъай юқуз къве патазни ивияр экъичунай газа зиян хъана. Женгерин къвед лагъай юқуз Күредин клереттін чехибуру Ханбутай бегдин къилив ракъурай итимдін гафар ван хайила Яргундал къвати хъанвайбүрун къвачерикай чилекката:

– Күре пад қавай аватайди хызыз урусерин аскеррив ағанана. Абурун сан-гысаб авач. Уруси чи хуърер чилив сад ийизва. Жемятар къил түкірвай патахъ катзава. Катиз тахъай аяларни къуызбуруз аскерри чқадал яна рекызыза. Къушунар Шехуылз ахъяна къланзавач. Ахъяйтла чи гъалар мадни пис жеда. Ибрағымазни Абдулгъалимаз квевай күмекар къланзава.

Са шумуд йикъан къене Ермолован күшунри Күредин Вини Ярагъ, Ағыя Ярагъ, Къепір, Миграгъ, Мискинса хуърер къуна Ахъзғал ва Къурагъдал вегъин къеті авуна. Ингэе и хуърерин ағылайри чапхунчийрихъ галаз къегъалвиледи женг чугуна. Къепірлар ягъ-ягъунар генани къизғынди хъана. Гъажи Насруллағы эфендидин 3 агъзурдин клеретті къуд юқуз урусерин күшундиз виши фидай мүмкінвал гана. Къве агъзур къван лезгияр чапхунчийрин гүлләйрін хура гъатна телефон хъана. Вад виши къван урус аскерар тахъайдай авур Гъажи Насруллағы эфендиди дагъдин гирвейр къуна пачагъдин ротайрихъ галаз эхирдал къван женг чугуна. Урусар гъикъван алахънатланни, тупайры гъикъван чай ганатланни, абурувай и гирвейр къаз хъанач. Гъавиляй чапхунчийри Къепір чукъурна рехъ давамар хъувуна.

Күревийрин гафари Ханбутай бегдин газа эсернавай: «Вуна женинин къил кутун тавартыла, чи клеретлар пануруган сұруы хызыз телефон жеда». Гъавиляй ада Яргундал къвати хъанвай клеретлар тадыс къарагъарна. Шейтәндин экв хъайила агъзуралды лезги балқанраллаз Шехуылз реке гъатна. Абуру акурла Къулан вацун а пата авай клереттін руын иккана.

Ханбутай бегди урус күшундиз къве патахъай басрух гүн къетіна. Абдулгъалима ва Ибрағима чапхунчийриз дагълар галай патай басрух гана урус күшундин къил Шехуыл галайнихъ элкъуырна къланзавай. Ина чапхунчияр са бязи къуайвилерикай магърум жедай. Месела, и чқада тупайар къафкъазвийрин пада күмекин тушир виши викегъдак женг чугвадай касар тирди рикелай ракъурнавачир.

Ханбутай бегди урус күшундиз къве патахъай басрух гүн къетіна. Абдулгъалима ва Ибрағима чапхунчийриз дагълар галай патай басрух гана урус күшундин къил Шехуыл галайнихъ элкъуырна къланзавай. Ина чапхунчияр са бязи къуайвилерикай магърум жедай. Месела, и чқада тупайар къафкъазвийрин пада күмекин тушир виши викегъдак женг чугвадай касар тирди рикелай ракъурнавачир.

Музыффер МЕЛИКМАМЕДОВ
(Гүльгъ ама)

ТӘVAZOKAR ALIM

Azərbaycan elminə öz töhfələrini vermiş Benyaməddin Bəyəağa oğlu Davudov 1939-cu ilin martın 31-də Azərbaycanın dilbər güləşlərindən olan Qusar rayonunun Hil kəndində anadom olmuşdur.

Kənd orta məktəbinə bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika fakültəsində təhsil almışdır. 1962-1965-ci illərdə Moskva vilayətdəki Umumittifaq Elektromexanika İnstitutunun filialında aparıcı muhəndis işləmişdir. 1965-1969-cu illərdə Belarus Elmlər Akademiyasının Fizika İnstitutunun aspiranturasında təhsilini davam etmiş, 1969-cu ildə orada dissertasiya müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri namizədi alımlı dərəcəsinə almışdır.

1970-ci ildən bu günə kimi Bakı Dövlət Universitetinin fizika fakültəsinin fiziki elektronika kafedrasında dosent vəzifəsində çalışır. Radiofizika, radioelektronika, fiziki elektronika və elektromaqnitizmdən mühazirələr oxuyur. O, eyni zamanda 2017-ci ilə kimi universitetin elmi laboratoriyalarda aparıcı elmi işçi kimi də çalışmışdır.

Benyaməddin müəllimin elmi tədqiqatları plazma, ozon texnologiyalarına və ekoloji problemlərinə həsr olunmuşdur. O, 150-dən artıq elmi məqalənin, 6 kitabın və 4 patentin müəllifidir, onlarla elmlər namizədinin, magistrin dissertasiyalarının, bir çox bakalavrların buraxılış işlərinin rəhbəri olmuşdur. Onun ixtiraları fizikanın, texnikanın və ekologiyanın müxtəlif sahələrinə aiddir.

Alimin müəllifi olduğu “Radioelektronikanın əsasları”, “Radioelektronikadan laboratoriya işləri”, “Radiofizika praktikumu”, “Radiofizika” kimi dərs vəsaitləri bakalavr və magistrlerin stolüstü kitabalarıdır. O, “Qusarin şanlı övladları” kitabının həm müəllifidir.

Ömrünün 80-ci baharında Benyaməddin Davudov ürəkdən təbrik edir, ona cansağlığı, uzun ömr və yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıq.

**Beybala ƏLƏSGƏROV,
Beynəlxalq Nobel İnforsasiya Mərkəzinin
vitse-prezidenti**

Benyaməddin Davudovun “Düşüncələr, təzadalar, aforizmlər” kitabından aforizmlər

- Cox yaşamaq istəyirsənə, vərdiş olduğundan həyat tərzini qəfillən deyişmə, xüsusiələr əhələ yaşlılarında.. Orqanizm bu cür dəyişməyə dözə bilmir və vaxtsız sıradan çıxır.
- İnsanlarda nostalgiya hissəsi o qədər güclüdür ki, keç

ВСТРЕЧА С ИЗВЕСТНЫМ АМЕРИКАНЦЕМ

Министерство культуры Азербайджана организует вечер-знакомство со знаменитым американским поэтом, писателем и литературоведом, доктором филологических наук, профессором и президентом Сената Делавэрского университета, лауреатом почетной литературной премии Виктория Урбано, присвоенной за сборник стихов «Вызов», автором книг и литературных статей, опубликованных в Испании, США, Канаде, Южной Корее и Азербайджане - Александром (Селимом) Селимовым.

Эта уникальная возможность встречи с невероятной личностью и достигшим большого успеха автором, предоставится жителям и гостям нашей столицы 6 апреля в 15.00, в стенах роскошного, и вместе с тем уютного и всеми любимого Международного Центра Мугама. Вход свободный.

Александр Селимов родился в Махачкале в 1963 году, в семье преподавателей и деятелей искусства. Отец, Азим Агаханович Селимов, преподавал диалектологию русского языка в Дагестанском Университете. Мать, Людмила Селимова, вела программу «Ало, мы ищем таланты» на Дагестанском Телевидении. Дед поэта, Агахан Селимоглу, был отправлен из Баку в Южный Дагестан, где работал под руководством первого секретаря обкома Азиза Алиева, был председателем и секретарем Хивского и Сулейман-Стальского районов.

Александр Селимов окончил Дагестанский Университет в 1986 году, с 1986 по 1989 год работал военным переводчиком в отделе международных

отношений министерства вооруженных сил Республики Куба. В 1990 году поступил в магистратуру Делавэрского Университета в США, и после окончания поступил в аспирантуру Пенсильванского университета. Защитил степень доктора философии по специальности испанский язык и литература в 1996 году. Преподает испанскую и латиноамериканскую литературу в Делавэрском Университете. С 2008 по 2010 был избран сенатором, а

Касл.

Стихи на русском языке Александр начал писать еще в юношестве. Во время службы в Республике Куба он перешел на испанский. Долгое время стихи оставались способом развлечения и одновременно отдушиной от переживаний, связанных и с личной жизнью на чужбине, и с воспоминаниями о родном Кавказе. С годами Латинская Америка и испанский язык становились все ближе душе поэта и стихосложение стало изменяться коренным образом. Стихи перестали быть взглядом чужестранца, они стали отражать взгляд на жизнь изнутри, взгляд человека, который начал чувствовать свою принадлежность к ранее чужому миру.

Книга «Окна в другие тела» состоит из пяти сборников стихов. Опубликованная мадридским издательством Вербум, одним из лидирующих издательств в испаноязычном мире (занимает 5 место по количеству проданных книг среди издательств в испаноязычном мире), эта книга является первым успехом поэта. Она вызвала большой интерес в литературных кругах Испании. В рецензиях выдающегося писателя и литературного критика Анхеля Эстебана, а также кубинского поэта Амаури Гутьерреса Селимов назван одним из подлинных голосов в современной испаноязычной поэзии.

«Поэзия Александра Селимова колеблется в этой книге между кризисом и восстановлением близости, между отсутствием и присутствием, между прошлым и настоящим, между «тобой» и «самим собой». Мы находимся в присутствии одного из самых аутентичных голосов в панораме

современной поэзии на испанском языке, который, как дополнительная заслуга, полностью интегрировался в языковое сообщество и культурную самобытность, далекую от своих корней», - пишет Анхель Эстебан.

Книга была опубликована в Испании издательством Легадос.

«Пост-Фактум» - это книга о переосмыслинии самого себя. Простой доходчивый текст некоторых стихов совмещается с очень богатым и необычным словарным запасом, поразительными поэтическими образами.

«Вызов и другие поэмы» это книга антических стихов, получившая Почетную премию Виктория Урбано в 2018 году. Опубликована в США иберо-американским литературным сообществом.

Александр Селимов является автором многочисленных литературоведческих статей и трех монографий на тему испанского романтизма, и особенно творчества выдающейся поэтессы 19-го века Гертрудис Гомес де Авелланеды.

В 2019 году выйдут в печать сборник стихотворений Селимова под названием «Райские птицы», а также сборник рассказов о работе советских военных переводчиков в Латинской Америке, основанных на автобиографических воспоминаниях. В данный момент, Александр Селимов пишет остроюжный роман, основанный на документальных событиях конца XX и начала XXI веков

**Министерство культуры
Азербайджана,
Международный Центр Мугама,
литературный проект «SÖZ»**

в 2010-2012 гг. был президентом сената Делаварского Университета.

Александр Селимов является членом Пен Америка, Академии Американских Поэтов, почетным членом Союза Писателей и Художников Боливии, почетным послом культуры Юнеско.

Профессор Селимов также является членом координационного комитета Демократической Партии Делавэра и кандидатом в депутаты от графства Нью

Йоркшир. Селимов также является членом координационного комитета Демократической Партии Делавэра и кандидатом в депутаты от графства Нью

YENİLİKLƏR

TİŞKİLATÇI CƏZALANDIRILDI

Vilnüs şəhər dairə məhkəməsi 1991-ci ildə Litvada törədilən yanvar hadisələrinə görə SSRİ-nin keçmiş müdafiə naziri Dmitri Yazovu 10 il azadlıqladan məhrum edib.

Bu barədə TASS məlumat yayıb. Məhkəmə Dmitri Yazovu hərbi cinayətlər və insanlıq qarşı cinayətlərdə təqsirli bilib.

Baş prokurorluq D.Yazov üçün ömürlük həbs cəzası istəmişdi.

Qeyd edək ki, D.Yazov həmçinin 1990-ci ilin yanvarın 20-də Bakıda törədilən kütłəvi qırğınlara rəhbərlik edənlərdən biridir.

Həmin qanlı gecə Azərbaycan paytaxtında 147 nəfər öldürülmüş, daha 744 mülki şəxs isə yaranmışdı.

Dünyada yayılmış məşhur təmizlik hərəkatına qoşulan iki gənc Göycəyin dağlıq ərazilərinə atılan tullantıların təmizlənməsi üçün aksiya keçirib.

Təbii ərazilərə atılan polietilen paketlərin, plastmas butulkaların, torpaqda gec çürüyən materialların torpağından təbii qatına ziyan vurdunu, bitki örtüyünü məhv etdirinti ekoloji faciə adlandıran bu iki gənc - Coşqun İsmayılov və Seymour Məmmədov tullantılar atılmış bir ərazini seçərək, oranın təmizliyini təmin edib. “Hər il Yer kürəsinə ildə 1,3 milyard ton məişət tullantısı atılır. Bu tullantıların 258-368 milyonu zibilxanalara, yüzdə 80-i isə okeanlara töküür. Son zamanlar

BAKİ AEROPORTU BİRİNCİDİR

Heydər Əliyev Beynəlxalq Aeroportu postsovet məkanının bütün hava limanları arasında ən yaxşı aeroport kimi “Skytrax World Airport Awards” mükafatına layiq görürlüb.

Azərbaycan paytaxtinin hava limanı artıq üçüncü ildir ki, bu nominasiyada liderliyini qoruyur.

Bundan başqa, Heydər Əliyev Beynəlxalq Aeroportu hər il beş milyona kimi sərnişinə xidmət göstərən dünya aeroportları sıyahısında 3-cü yeri tutub. Siyahıya “London Siti” aeroportu (London City Airport, LCY) başçılıq edib.

Daha bir nüfuzlu nominasiyonu Heydər Əliyev Beynəlxalq Aeroportunun yeni aerovağzal kompleksi (Terminal 1) alıb. Belə ki, o, dünyanın ən yaxşı terminallarının onluğuna daxil olub.

TƏMİZLİK AKSİYASI

Sosial mediada yayılan video materialarda zibillərlə dolu yerlər təmizlənir və tullantılar atılmış yerin əvvəlki və son-

rakı fotoları paylaşılır. Kötüllülər ilk olaraq zibil dolu bir yerin foto-şəklini çəkir, sonra orada olan bütün zibilləri təmizləyir və bölgənin yeni vəziyyəti paylaşırlar. Bu aksiya gün keçidkən daha çox insana çataraq yayılır. Buna görə də biz də bu prosesdə iştirak edərək bölgədə bu istiqamətdə ilk addımı atdırıq və daha çox insanın bu hərkətə qoşulmasını gözləyirik”, - deyən gənclər bu aksiyani davamlı olaraq həyata keçirəcəklərini və bu istiqamətdə fəaliyyət göstərən yerli təşkilat və dövlət qurumları ilə də əməkdaşlıq etməyə hazır olduğunu bildiriblər.

MƏXƏZLƏR LƏZGİLƏR HAQQINDA

60 il ərzində səfəvilərin Dağıstanda siyasetini Dərbənd sultani həyata keçirmişdi. Ona həmçinin Müşkür, Niyazabad, Şabran, Rustov, Barmak mahallarını da idarə etmək hüququnu verilmişdi. Sultan hər il həmin mahalların əhalisindən – hər evdən taxılın onda birini, ipəyin beşdən birini, örüşlərdən istifadə haqqını və cəza əvəzinə cərimə alırdı. Əksəriyyəti ləzgilərdən ibarət olan Quba və Tabasaran əyalətlərinin əhalisi həm də hərbi mülkəlləfiyyət daşıyırı.

Sultan və şahın başqa əlaltıları Şamaxıda və Dərbənddə yerləşən İran qarnizonlarına güvənərək Samur vadisinin ləzgilərini özlərinə tabe etdirmək isteyirdilər. Ona görə də tez-tez Dərbənddən buraya böyük qoşun dəstələri göndərirdilər. Lakin ləzgilər hər dəfə bu qoşunları darmadağın edirdilər.

**Гербер И.Г. Описание стран и народов вдоль западного берега Каспийского моря в 1728 году. – ИГЭД, с. 78.
Бутков П.Г. Материалы для новой истории Кавказа с 1722 по 1803 год. Ч. 1-2. СПб., 1869. с. 95.**

Rusiya Qafqaza ayaq qoyar-qoymaz ləzgilər çar hökumətinə qarşı sürüş və üsyanda bulunurdular. Dağıstanlılara qarşı hökumət min dörlü zülm və təzyiqat yapırı. Müstəmləkat siyasetinin icrası üçün hökumət ləzgilərin torpaqlarını zəbt edib, mühacirlərə verirdi. Təqribən 60 sənə çar hökumətilə ləzgilərin mübarizə və müharibəsi davam etdi.

Ləzgilər şeyx Şəmili müqəddəs bir vücut və mürid tənriyaraq və ona səmimən itaat edərək mumə ileyhin rəyasəti altında uzun müddət qəribə bir mətanətlə çar hökumətilə vuruşuyordular.

Rəşid bəy İsmailov. Azərbaycan tarixi. Baki, 1993. Səh. 123.

Tiflisi, Yerevanı və Qarsı mühəsirəyə almış ləzgi adlı xalq Portanın torpaqlarına da müntəzəm yürüşlər edir. Onlara qarşı qoşun göndəriləməsə, böyük bəsbəxtliklər üz verə bilər.

Из донесения паши Эрзурума. Архив внешней политики России (АВПР), ф. 89. 1735. Д. 6, л. 136 об.

таржума лезги чалал» тівар ганвай 623 чиникай ибарат тир и ктаб Москвада басма хъанва. Ам лезги чалаз элкъурнавайди мусурман алим Ямин Амрагъан хва Мегъамедов я.

Гъар са мусурмандик рульг кутазтай кылин ктаб - «Къуръан» лезги чалал чапдай акъатнава лагъай хъсан хабар чав фадлай агакънавай. Чи халкъдин умумърда чехи вакъиадиз элкъувенвай гъа ктаб гъилк ийин лугъуз хияллу хъанвай чун.

И мукъвара чи тіварван авай духтур ва динэгъли Сеферберг Сефербергова чун къеверай акъудна. Ада чаз гъа ктаб савкъват яз гъана. «Пак Къуръан ва адан манайрин

Россиядин муфтийрин советдин, РФ-дин мусурманин диндин идарадин кыл, шейх Равил Гайнутдин ктабдиз кхъенвай сифте гафуна Ямин Мегъамедован таржумадиз чехи къимет ганва ва ам лезги халкъди разивиледи къабулдайди къейд авунва. Россиядин Илимрин Академиядин Рагъэкъечидайпатаң Институтдин отделдин кыл, чи машгүр алим Аликбер Аликберована меслятталди чапнавай иктабдин редакторар Я.А.Мегъамедов, Г.М.Мегъамедов, З.А.Рашидов ва А.М.Къардашов я.

Алай аямдин полиграфиядин Талабунрив къадайвал, хъсандиз чапнавай и иер къалубдин ктаб неинки динэгълийрин, гъакI вири лезгийрин рикъяй жедайдан чалах я чун.

Айнур НОВРУЗБЕГОВА

ЧЕХИ АМАДАГ

Садра Азербайжандин чехи алим ва маарифчи, сифте яз дидед чалал къел-кхъинин, милли печатдинни милли театрдин бине кутур, халкъ ахварай авудун патал вичин умумърдин 40 ийс серф авур, датана Къафкъаздин маса халкъарих галаз дуствал ва стхавал авунин идеяяр чукъурай Гъасан бег Зердабиди лагъанай: «Лезгийрин дуствал, къенивал, мердвални дузъвал гекъигун авачирди я. И халкъдих галаз гъамиша амадагвал, стхавал авуна къанзана». Чехи алымди и гафар дуышуышдай лагъайди тушир. Ам лезгийрин арада хъанай, ада чи халкъдин ацукъун-къарагъун акунай, ада чи халкъдин векилрих галаз дуствал авунай.

Гъ.Б.Зердабидин виридалайни хъсан лезги дустаркай сад чи сейли алим, шаир ва маарифчи Гъасан Алкъадарви тир. И камалэгълидин хва, Дагъустандин сад лагъай тарихчи алимикий тир Али Гъасанован архивда хузвай са рикъел хуунрай чир жезвайвал, Гъ.Алкъадарвиди

тіварар тадай: «Мирзе Гъасан Алкъадари», «Мамнун Алкъадари», «Табасарандин наиб», «Наиб Табасаранский». Адан макъалаяр вирида марагъиди къелдай. «Экинчидиз» сифте яз акъатай поэзиядин чешнени Гъ.Алкъадарвидин гъезел тир. Чи алымди Гъ.Б.Зердабидиз ракъурай са чарче «Экинчи» гъакIни чи газет я, дагъустанвийрин газет я» лагъана кхъенай. (Килиг: Азербайжан Республикадин Гъилин Хаттарин Фонд, Зердабидин архив, инв. №5584).

Къве камалэгъли гъикI дуст хъанай? Гъасан бег Зердаби гъикI Гъасан Алкъадарвидин чехи амадагдиз элкъувенай? Бязи авторри абур Bakuda таниш хъанай лугъузва. Ингъе архивдин материалри масакIа малумат гузва. Гъасан бег Зердабиди Москвадин университетдин физикадин математикадин факультетдин Тебиатдин илимрин отдел акъалтарна хтайдалай къулух са вахтуналди Тифлисда къалахнай. 1868-йисан 2-февральдиз

жуван патай гъуремет къалурунин, икрам авунин себебар а кас вич хънай. Виридала тъбиатдин илимрин рекъяй чехи алим хъиз чизвай Гъасан бег гъакIни чехи инсанперес тир...

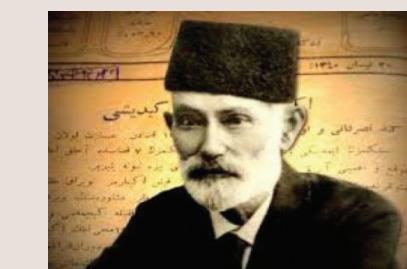
Халкъдин къайгъудардиз элкъувенвай Гъасан бегди адан рекъе галатун тийижиз къалахзай. Заз газетдин баянрин чар ракъурайдалай къулух вични Дагъустандиз атана. Чун Къиблепатан Табасарандин 20-далай гзаф хуъера къекъевдалай гъуремет Къуре вилаятдиз, аныни Ахщегиз фена. Чқадин ағалийри гъар гъилера газет кхъейла ада вич дуњандын виридалайни баҳтавар инсан яз гъисабдай ва лугъудай: «Мирзе, зи газет и дагълариз атана акъатайта, куь лезгийриз чин мугъман къандай къвана газетни кълан жеда». «Гъасан бег, - лагъана за, - лезгияр патал мугъман виридалайни играми инсан я. Гъавиляй гъар касди мугъман душманрикай вичин яракъиди хуъда. Куь газет лагъайта, чна чи акъулдивни фикир-фагъумдив, къанилиг хуъда. Ам гъакIни чи газет жеда».

Зи гафари Къафкъаздин чехи алымдиз гзаф эсерна ва ада зун стхади хъиз къужахламишна лагъана: «Чалах я зун, Мирзе, чалах я».

Къиблепатан Дагъустандын къекъевдайла за ам лезгийрин, гъакIни маса халкъарин алимихъни шаиррих галаз танишарна. И инсанри Гъасан бег играми мугъман хъиз къабулна, ада чеплай алакъдай гъар жуъредин гъуреметар авуна. Зи дустар тир абуру гъевесдалди газет кхъена. Са тимил вахтундилай Къурела, Ахщегъя ва Къиблепатан Табасаранда 50-далай гзаф инсанри «Экинчи» газет къачузвай. Чи алымрин Гъасан бегдих галаз къиле фейи гъар гуъруши Азербайжандин Дагъустандин халкъар генани мукъваларзай. Чна халкъарин арада дуствалин илчи хъиз адан тівар гъуреметдалди къазвай.

Гъасан бегдих галаз санал хъайи йикъара зун адан камалувилел, савадувилел, инсанпересвилел гъейран хъана. За ам Къафкъаздин вири мусурманин руғъидин буба яз гъисабна. Фирудин бег Къучерлидиз ракъурай са чарче за кхъенай хъи, Гъасан бег икъван гагъди заз чизвай инсанрин арада виридалайни чехи алим, виридалайни чехи инсанперес я. Ада халкъдиз галатун тийижиз къуллугъзвай. И рекъе ам шем хъиз цурунинай халкъдин къула илимдин чирагъди генани гзаф экв гузвой, ам Къафкъаздин вири халкъарин виле генани виниз хаж жезвай». (Килиг: РФ-дин Илимрин Академиядин Дагъустандин Филиалдин Тарихдин, Чалан ва Эдебиятдин Институтдин Гъилин Хаттарин Фонд, д. №2766).

Чна чешме хъиз къалуравай и до-

ГъАСАН АЛКЪАДАРВИ

вичин амадагдикай икI кхъенай: «Гъасан бег Зердаби лугъуз тежедай къван чехи алакъунар авай алим, халкъдин къайгъудар, тек са жуван вай, гъакI вири Къафкъаздин мусурман халкъарин къайгъу чуғазвай инсанперес, датана илимдихъни азадвилых гелкъувезвай чехи жентчи я. Ада вичин халкъдин гележедиз ракъини хъиз нур гузва». (Килиг: РФ-дин Илимрин Академиядин Дагъустандин Филиалдин Тарихдин, Чалан ва Эдебиятдин Институтдин Гъилин Хаттарин Фонд. Али Гъасанован хусуси архив).

Гъасан бег Зердабидин умумърдин рекъикаини яратмишунрикай кхъенвай вири авторри къалуравайвал, 1875-йисан 22-июльдиз «Экинчи» газетдин сад лагъай нумра акъатайла виридалайни гзаф хвеши хъайибурукай, ам виридалайни гзаф теблигъ авурбурукай сад Гъасан Алкъадарви тир. Чи камалэгълиди чуғур зөгъметдин нетика яз «Экинчи» Къиблепатан Дагъустандын, лезгийрин арада генани гзаф чкъанай. Ина газет 120 къван касди кхъенай. Азербайжанда лагъайта, «Экинчи» кхъенвайбурун къадар идалай тимил тир.

Гъасан Алкъадарвиди газетдин редакциядиз гзаф макъалаярни шиширап ракъурайдай ва абурун къаникай ихътин

ам Къубадин дувандин секретарвиле тайинарны. Ина ада 7 вацра къалахнай. Гъайиф хъи, икъван гагъди алымди Къубада къалахай иисар тупалай авунвач. Ина ада датана кесибрин ихтияр хвенай, абуруз къумек ганай.

Къиблепатан Табасарандин наивиле къалахзай Гъасан Алкъадарви гъуреметдин къалахдих авсиятда фад-фад Къубадиз къедай ва ина ам Гъ.Б.Зердабидих галаз таниш хъанай. Абурун танишвал дуствализ элкъувенай. Гъ.Алкъадарвиди вичин рикъел хуунрикай сада кхъенва: «Жув вичих галаз Къубада таниш хъайи Гъасан бегдин камалувили ва инсанпересвил зун гъейранарна ва за адах галаз дуствал ийиз гатумна». (Килиг: РФ-дин Илимрин Академиядин Дагъустандин Филиалдин Тарихдин, Чалан ва Эдебиятдин Институтдин Гъилин Хаттарин Фонд, д. №2766).

Чна чешме хъиз къалуравай и до-

кулхар ГУЛЬХАР

ХАНДИН ЖЕНГ

Фетали ханди вичин дүнья дегишарайдалай къулух ханлух адан рухвайри – 1789-1791-йисара Агъмед ханди, 1791-1810-йисара Шихали ханди идара авунай. Эхиримжида аслу туширвилин сияsat тухузтайвийл урус пачағыдай ам арадай акъудун къаарардиз къачунай. Шихали ханди Урасатдин къаюмвал къабулиз Кланзачири Къуба патан лезгийрин къумекдади 23 ийсуз урус къушунрих галаз женг чуғунай. И женгера ада яргунви Ханбутай бегдини къумек ганай.

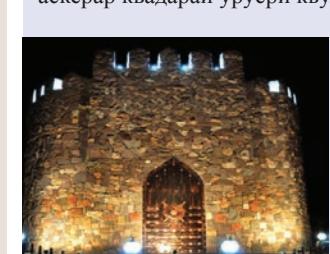
1796-йисуз Шихали хан кыле аваз лезгийри Алпан хуърун патав Къубадиз басрух гайи полковник Бакунинан ва капитан Семенован къушунар кукъарна. (Килиг: Дубровин Н. История войны и владычества русских на Кавказе, т. III. СПб., 1886, С. 85-168). 1809-йисуз Къуба шеър урусивай къаахчун патал чехи женг кылы фена. Урусири иниш Ширвандай полковник Лисаневичан къушун, гъакIни ада яргунви 5 агъзурдин къушун гъана. Уруспин 8 агъзурдин къушун Чичи хуърун патав лезгийрин ва табасаранвийрин 4 агъзурдин къушундих галаз чин-чинад атана. И дядвада уруспар уфтан хъана.

Идалай къулух хакудин комендант генерал Репина малумат гайвал, Шихали ханди Къуба аялатдин вири ағалияр къвачел къарагъарна. (Килиг: Акты Кавказской Археографической Комиссии (АКАК), т. IV, док. №1018, с. 660). 1811-йисуз ханди Акушадин къази Абубекран къумекдади лезгияр цийи дядвада желбада. Ада 8 агъзурдин къушун къватын, Сурхай хандин хва Нуғы бегни галаз Къубадал вегин къети авуна. Лезгийри балкъанар Мегъарамдхуре тұна, чеб яхди Чипир галайнихъ фена. Идакай хабар къур генерал Гурьев лезгийрал гъужумна. Уруспар къеве гъяна, вучиз лагъайта яргунви Ханбутай бег Шихали хандиз къумек гуз атана. Ягъягъунра уруспин къушун магълуб хъана ва чапхунчияр Цхехулиз хъфена. И дядвилай къулух урус генералди Шихали хан терг авун патал пишкеш тайнарна. Ни хан яна къейитта, ада я 1000 манат къизил пул, мажибини галай чин ва мулк гуда лагъана. (Килиг: АКАК, т. IV, док. №1021, с. 664).

И кардикай хабар къур Шихали ханди вичин ағъзурралди лезгияр авай чехи къеретидин къумекдади партизанвилин гъерекатдик къил кутуна. Са шумудра урус къушунрих чехи зарап хъурна. 1819-йисуз чапхунчияр Акушадин Башлу хуърун 2 агъзур къвал тупарай шай гана къияй-къилиз чукъурна. Гъавиляй Шихали ханди абурун вилик 20 агъзурдин лезги къушун ақыдна ва урус генералдин чехи къуватар кукъарна. Ина 4 агъзурдалай гзаф аскерар квадарай уруспи къулух чуғуна.

Чапхунчияр Дагъустандын ахъай тавун патал Шихали ханди чуғазвай женгерин вилик пад къаз алахъай уруспи генани чехи къуватар къватын. 1819-йисан августандиз генерал Мадатован ва генерал Пестелан 30 агъзурдин къушунри са шумуд патай Дагъустандын басрух гана. Са шумудра артух къуватарни гзаф тупар газа аттай уруспар и гъилера уфтан хъана. Шихали хан вичин са къадар терефдарарни галаз дагълар галайнихъ фена. Са бязи чешмейри хан 1821-йисуз къена Балакенда кучукнава лугъузва, маса чешмейри ам 1822-йисан 25-майдиз(6-июндиз) къенвайди къалурузва. (Килиг: Мустафаадзе Т.Т. Къуба ханлух (азербайжан чалал). Баку, 2005. Ч. 217).

М.МЕЛИКМАМЕДОВ

ЖИЗНЬ - НЕПРЕРЫВНОЕ СТРАНСТВИЕ

Когда речь заходит о Сиявше Мамедзаде, к его имени обязательно прибавляют такие эпитеты, как известный, талантливый, работящий, порядочный, аристократ. И все они действительно подходят этому замечательному человеку, поэту-переводчику.

Родился он в Ардебиле. В Баку долгие годы проживал на улице Полухина, ныне Муртузы Мухтарова. Постигать премудрости русского языка ему помогала бакинская детвора и средняя школа,

а позже - учеба в Азербайджанском государственном университете. Еще со студенческих лет его интересные статьи начали появляться в газете «Молодежь Азербайджана». В становлении его как литератора большую роль сыграл Литературный институт имени Горького в Москве.

Сиявуш Мамедзаде сделал достоянием азербайджанского читателя написанные на русском и других языках известные литературные произведения, а русская

зычную аудиторию он долгие годы активно знакомит с азербайджанской литературой.

Он также является переводчиком книги «Блаженная» Седагет Керимовой, куда входят повести и романы автора, и ее поэтического сборника «За семью горами». В последнее время творческий tandem работает над изданием новой книги стихов С. Керимовой.

Перевод нескольких стихотворений из этой книги мы предлагаем вашему вниманию.

СИЯВУШ МАМЕДЗАДЕ

СЕДАГЕТ КЕРИМОВА

ДИЛЕММЫ БЫТИЯ

Жизнь – непрерывное странствие,
Узнавания, расставания...
Годы жизни похожи на станции,
Разделенные на расстояния.

Путешествую по земле,
Обитаю на этой планете.
В мегаполисах или в селе,
Интересно мне все на свете.

Но приходит такая пора,
Приедается скучная проза.
Убеждавшая тебя игра,
На поверку выходит, что – поза.

Наступает жестокость прозрения,
Тяготят очерствевшие души.
Вызывает чувство презрения
Безразличье рядом идущих.

И ты отходишь постепенно от массы,
Одержимой тягучей рутиной.
Раздражают толпы у кассы,
Шуршащие купюрами с кислой миной.

МАНКУРТ

Он друга бывшего пинал,
И ненависть не мог избыть.
Он жертву исступленно распинал,
Готовый уничтожить и убить.

Потом переключился на жену,
И ей ушат достался грязи.
Вменял ей все грехи в вину
И дополнял картину безобразий.

Досталось и родному брату,
Как ярому врагу и супостату,
Пыталась тщетно урезонить хама
Разбитая словами сына мама.

Она, родившая его на свет,
Услышала слова, которых хуже нет.
Никто не мог остановить вулкан,
«Везувий» бушевал, все извергая лаву.

Он так и жил, не брезгуя хулою,
К страданьям близких глух, от злости слеп,
Не мучим совестью, и не снедаем честью,
Он изрыгал лишь ненависть свою
на белый свет.

Когда однажды предал он свой край,
Никто не удивился, не опешил.
Таким, как он, продать за гроши рай,
Как сдуть букашку с сочной, спелой вишни.

МЕЧТА О ДОЖДЕ

Хлынул бы дождь проливной,
Необычный, веселый, шальной.
Не оставил бы он и травинки сухой,
Ни пенька, ни былинки,
Ни кочки одной.

Пусть запахнет, задышит земля,
Пусть изменится вкус и еды, и питья,
В честь природы запели чтоб здравицы,
Чтоб замолкла людская брехня,
И завистников мелких грызня.

Пусть все смоет живительный дождь,
Фальшив и ложь вмиг отбросит он прочь,
Червоточину вырвет из душ,
И заглазную, злобную чушь...

ВЕСЕНННЕЕ

Ослепительно чиста синева,
Устремляется к небу трава,
Вновь кружится моя голова,
И природа полна волшебства.

Здесь гуляет в лугах аромат,
И сквозь тучи – сиянье плеяд.

И мерцает звезда вдалеке,
Призыва сбежать налегке.

Незабудок лазурные очи
Увлекают меня в небеса,
Стрежень жизни крадет дни охоче,
Голосами бегущего дня.

На вершине Шахдага растопились снега,
Хлынет сель – устоят ли ущелья
Пред напором безумного селя?
Половодья атака близка...

КОНТРАСТЫ

Радость с печалью нерасторжимы,
Сумерки дня обещают закат.
Солнцевороты неопровергимы,
Солнце заменит свеченье плеяд.

Каждая встреча чревата разлукой,
Каждая радость пройдет чередой.
Счастье с любимым окажется мукой,
Если любимый пройдет стороной.

Есть пробужденье весенней природы,
Есть угасание светлого дня.
Сумерки – старость, усталость, заботы,
Впрочем, все это не про меня!

КЪЕБЕЛЕДИН ШАИРРИН ЦІАРАР

АЙТЕКИН БАБАЕВА

ЯР АЛАЗ

Гатфарин рагъ хъуърезва мад цавара,
Чими нуарар хъичирзава чилериз.
Тъебиатни туна вичин навара,
Яран сувар гъанва ада эллериз.

Цуьквед техвер акъалтзава чуыллера,л
Къацу жезва къиляй-къилиз там, дере.
Гъейран я зун тъебиатдин мелерал,
Къанивили дугурзавай и бере.

Лув гузамач аршда чуулав цифери,
Къакъан цавар элкъевенва мад гүзгүдиз.
Яран иер йикъарини йифери,
Хайи чилер хупI къанарда лезгидиз.

Берекат гуз чи никъерин къацаriz,
Чими йикъар алуқъава зар галаз.
Минетда за гъар гатфарихъ гъуцариз,
Хайи халкъдин баҳт экүй хүй яр алаз.

КЪАРИБ ГЪҮСЕЙНОВ

ЖЕЗ ТАХЪУЙ

Цуькверив диганва дагъларин ценер,
Ценера цацар гъич гъара жез тахъуй.
Клан я заз ватандин и къакъан синер,
Садрани аддай чара жез тахъуй.

Гъар инсандин дуныя сакIа түкIульда,
Уф гайитIа, гылевай шем түхуъда.
Бахт авайдан къивале эквер күкIульда,
Аллагъ, зи бахт къакъан тара жез тахъуй.

Хвешивили чи рикъериз чим гъида,
Пакагъан югъ гъиI жедатIа низ чида?
Виняй гүммир, эхир къиляй пис жеда,
Ягъанатиз масад гара жез тахъуй.

Чал квахъайтIа, душманди чун къатIа хъи,
Жув атIудай гапур гъилеме гъатда хъи.
Пул кткайла къилемай кас катда хъи,
Акъулдилай зи пул пара жез тахъуй.

Къариб гъикъван элкъейтIани ракъинихъ,
Эхир са югъ авачиз туш рекъинихъ.
ХкъурайтIа маса касдин гъахъинихъ,
Зи дердиниз, Аллагъ, чара жез тахъуй.

САМЕД САМЕДОВ

СЕКИНЗ-СЕКИНЗ

Хъуътиуын умумър хъана куъруу,
Гатфар къвэзва секинз-секинз.
Йикъар-варцар аваз вири,
Йис дигизва секинз-секинз.

Гъамни хифет къевера тваз,
Хъуърезва рикI гатфар акваз.
Умумър синағ авурбур заз,
Мукъвал жезва секинз-секинз.

Йисан къилел йис атана,

Мег рехи жез жув кват хъана.

Чавар фена, юкъ кваквана,

РикI ишезва секинз-секинз.

ЖЕЛИЛ СЕФЕРЧИНОВ

«ЛЕЗГИНКА»

Лезги стха, тарихда ви гел ава,
Вахъ дем ава, вахъ мел ава, эл ава.
И дуныядя тай авачир къуль ава,
Чи гыссерин цайни гурва «Лезгинка».

Руль рекъидач къегъал ксар аватIа,
Бахтлу я чун, и макъам чахъ аматIа.
Фирягъ хурай майданар чи, агата,
Чи фуни къел, чи яд, гъава «Лезгинка».

Чагъан, далдам ядай ксар гара хъуй,
И макъамдал илигдайбур пары хъуй.
Усалбуруз адакай са чара хъуй,
Руль хаждай чандин дава «Лезгинка»,
Лезги халкъдин рикIин гъава «Лезгинка»!

И макъам чаз атанвайд я маҳарай,
Ксанвайбур авудзовая ахварай.
И дуныядин гъар са пипIе, яргъара,
Чун чирзавай ви ван ава, «Лезгинка»,
Лезги халкъдин рикIин гъава «Лезгинка»!

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

Гатун чими югъ тир. Какайрал ацуқынавай къуыртпүү вечрез садлагьана цицилдин ван атана. Са цицибди какадин хыреяр хана күф къецик акъуднавай. Идалай гүгүйнис амай какайра авай цицил брикни түрүтпүм кткана. Абурузни мичи чкдай акъатна чин дидедив агатиз кланзай.

Цицибди сад хытин хылипур тир.

Тек са цициб ка-
када амай. Вечре күфүүв какадин хыре хана цициб анай акъудна. Вичин ахвар зурак! амукына лут-
гүз хъелай цицибдиз дидеди Хылиецлак! лак! гана.

Къуншидин кацизни шара-
гар хъянтай - вад лацу, са чулав шенпили. Шенпилир чин дидеди-
кай галкана, нез-хъваз, далудиз
рагъ гуз кефина авай.

Йикъар алаташай. Шенпили-
ярни цицибдар чехи жезвай.
Хылиецл вичин вахарихыни стхайрих
галаз реке физвачир. Чулав шенпили-
дизни вичинбурух галаз къарай къве-
звачир.

Гык! ят!ани и къвед - Хылиецлак!
лак! алай цицибни чулав шенпили-
дуст!ар хъана. Экуынлай няналди са-
нал къутгъвадай абур. Шенпилидиз ци-
циб, цицибдиз шенпили авай чкада
садни акваз кландачир. Диде вечре
Хылиецлаз лутгъдай:

- Къе-пака вакай күек, шенпили-
дикайни кац жеда. Каинин күекрен
дуствили къадайди туш. Яргъал хуух
адавай!

- Чун халисан дуст!ар я, - жаваб
гудай Хылиецл.

- Вуна жуванбурух галаз мез жа-
гътура. Клеве гъатайла ви далау гъабур я.

гзаф хъел акатна:

- За кыферих калтугдайла зи ви-
лик акъатиз тахъуй, тахъайтла за вун
жуван тапасрив къве падда, - лагъана
ада.

Пагъятай күекре жузуна:

- Гык! Са кыфрез килигна вуна
жуван дуст къве паддани?

- Дустуниз ви-
чин чка чир хүн
герек я! - жаваб
гана каци.

- Вуна заз,
Күекрез вичин чка къалурзава-
ни? - щугъна күекре.

Акъатна ина са къял. Къет-
ненан дуст!ари ивиар экъична.
Кац тапасрив, күек күфүүв чеб
гъахълу тирди субутиз алахъ-
на. Күекре садлагьана кацин
пелез ал! күф ягъана хыи, анай
иви авахъна. Идакай хъел акъа-
тай каци вичин тапасар күек-
рен уй-үдинни кацин мядвин

ванер са-садахъ какахъайла абурун хи-
занриз хабар хъана. Са гужуналди чара
авуна абуру и къвед.

Им тахъана Хылиецл икъван экъий
хъайиди тушир. Дустулин эхир ик!
жедайди низ чидай? Диде гъахълу тир
къван. Клеве гъатайла са кунызни ки-
лиг тавуна күмекдиз къвездайди жу-
ван хизан я.

АЗИЗРИН Севда

Кацыхъ галаз ви дуствал яргъал фидач,
- лутгүз ахмурардай дидеди адаз.

Ингье ада вичин дустунин пад къа-
дай. Гыа ик!, дустар чехи хъана. Сад-
ра күекни кац санал тарцин хъендик
квай. Садлагьана усунин къаникай са
кииф физ акуна абуруз. Кациз хкадар-
на ам къаз къан хъайла күекре ададай
фад лув гана. Ада ахътин руг акъудна
хыи, кыфревай са гужуналди вичин
төкөндиз гъахъиз хъхана. Кацыхъ

ЧИ БУБАЙРИ ЛАГЪАНАЙ...

- Къастунал күеви хуухъ.
- Садрани жуваз гзаф чида лутгъумир,
валайни гзаф чидайбүр ава.
- Чирвилер къачу, акъул күватла.
- Жувал ихтибар авур сир хуухъ.
- Са тимил къамаз түүнинай акъаваз.
- Рекидаланы итимвал хуухъ.
- Жуваз тақлан күвалах масадазни ийимир.
- Къарагъардай чкадал ацуқымир.
- Чарадан къажгъандиз килигна жуван циб
хамир.
- Цунни вацун арада гъахъмир.
- Чумал тарцелай кицикар атумир.
- Чанда чан амаз къван бурж къамир.
- Хизандикай санални хай ракамир.
- Тимил рапух, гзаф яб це: сив сад я, япар
- къвед.
- Нефсиниз къанивал мийир.
- Жуван алакунар ватанда къалура.
- Гзаф къинер къазвайдахъ агъамир.
- Гишин чавуз гайи къин тух чавуз рикелей
ракъурмир.
- Гъар хууре са дуст яхъ.
- Алакъ тийир кар хиве къамир, хиве къурди
къилиз акъуд.
- Алерар гатуз, ругунар хъуытпүз гъазура.
- Балкандиз дуст хыз килиг, адад душман
хыз акъахъ.
- Гъилевайди ахъайна, цававайдахъ
калтугъмир.
- Вишра алцума, садра хкатла.

ЦИЦИБНИ ШЕНПИИ

МАХ

КАСБУБАДИН ХЖЕТАР

Садра мад Касбуба вичин къуншидин күвализ мугъман
фенай. Күвалин есиidi адад вилик са къаб ал!ай шурва
эцигнай. Касбуба шурвадин къеняя ялкун тике жагъуриз
алахъна, амма са затнай жагъун тавурла вичин шалвардин
кикер элкъуриз эгеч!на. Күвалин есиidi мягътэл хъана хабар
къуна:

- Вуна ал! вучзая?

- Заз хүрекдай ялкун ни къвэзва, амма тикеяр акъаваз,
гъавияз заз къапунин къенез гъахъиз къанзана, белки абур
къапунин къане аватла.

Садра къуншиди Касбубадиз күк са верч чрана суфрадал
гъана. Касбубади верч түльна күтаяз кичле хъайи күвалин
есиidi ададай хабар къуна:

- Лагъ къван верч дадду яни?

Гъавурда гъатай Касбубади жаваб гана:

- Сифте за нен, ахпа ваз жаваб гуда.

Садра Касбубади кабаб чразвай, са вуч ятлани къан хъана
күвализ гъахъай адад хтайла вичин кабаб квахънаваз акуна.
Ада папавай хабар къуна:

- Ваз зи кабаб акунани?

- Эхъ, ам вечре чульнухна, ахпа адад маса верчери
гъалтна ви кабаб түльна.

- Заз ван хъайиди тир верчери як неда лагъана, амма
шишер неда лагъай ван къе атана, - жаваб гана хъуурун кваз
Касбубади.

Садра Касбубадин патав хуурун къази атана вичин бурж
хълан хъана. Гыа и чавуз Касбубадин паб күвальяй къеңел
акъатна:

- Чан къази, къе чна Касбубадихъ галаз са ичин тар цана,

пака адад ичкер хъайила чна абур маса гана ви бурж вахкуда.

Къазидик хъуурун акатна. Им акурла Касбубади лагъана:

- Вун вучиз хъууrezva, жуван бурж вахчууда лутгүз
хвешизвани?

РИКІЕЛ ХҮХ!

КІУСАР ДУЫЗ ХҮХИН

Шалан пай яз күсары кылдин гафарин
ва тамам жумлайрин мана-метлебриз
жууреба-жууре рангар гуда. Чин түккүр
хүнин рекъяй күсар къве жууре я: а) сифтесүртдинбур, яни морфиз пай
тежедай саябур: *въ, гъа, гъун, де, жал, кван, къван, ма, ман, -ни?* - *та, ун, хыи?* хътин, эхъ
ва мсб.; б) түккүрхъанвайбур, яни чин
къурулушда къвед ва я гзаф морфемаяр чара
ийиз жедайбур: *айман, ангъе, атлангъе, гъелбетда, гъан бес?* ингъе, *деклен, къала, садра,* яраб ва мсб.

Къван, хътин күсар ишарадин ва суалдин
тъварцызверин существительнидиз элкъвен
тийизвай формайрих (и, а, гыи, гъа, атла)
галаз киклана къида, амай вири гафарихъай
ва гъа и тъварцызверин существительнидиз
элкъвенвай формайрихъай (им, ам, гым, гъам,
атам) ва мсб.) чараз къида. Месела: *икъван,*
ихътин, акъван, ахътин, гъикъван? гъихътин?
гъакъван, атлахътин; амма: *ам къван, ам хътин,*
гым къван? гым хътин ва мсб.

КВЕЗ ЧИДАНИ?

«Мазан» гафунай лезгийри гъеле чи
эралд къведалди менфят къачузай. Мазанар
чуынгуу ягъиз чаларни манияр теснифдай
сеняткаар тир. Ихътин алакунар авай ксар
чахъ са шумуд агъзур йисирик хъанай. Чи
эралд къведалди V виш йисара яшамиш хъайи
лэгзи мазан Ивигакай немецрин машгъур шаир
Шиллера 1797-йисуз баллада къиенай.

XVIII виш йисара Кыблепатан
Дагъустандин Къепир хууряй Мисридиз
(Египетдиз) күч хъайи Али бег ина мамлукрин
командиррикай сад тир. А Чавуз и уылкве
Түркиядин гъилик квай. Мамлукри бунт
къарагъарна гъукуматдин кыл тир түрк паша
алудна гадарна. Абури Али бег Мисридин кыл
тайинара. Ада 1757-1770-йисара и уылкве
султанди хыз идара авуна ва 1770-йисуз Египет
асу тушир уылкве тирди малумарна.

Россиядин Түркиядин арада дявай
вахтунда гзаф мамлукри Египет Түркиядин
гъилик күхтүн къарадиз къачуна ва гъакъини
хъана. И кардиз акси акъатай Али бег Къепирви
Палестинадиз күч хъана.

XIX-XX виш йисарин машгъур лэгзи
генералрикай сад Кыблепатан Дагъустандин
Мамрач хууре дидедиз хъайи Гъасан
Къазанфаров (1841-1928) я. Гзаф йисара
Урусатдин Рагъэйчайдай Яргъал Пата
яшамиш хъайи машгъур инженер, профессор
Гъ.Къазанфарова ина Чехи мукъвер
эцигнай. Алай вахтунда Енисей вацал алай
Чехи мукъвер авунвай къинира и мукъвер
Гъ.Къазанфарован проектдалди эцигнавайди
къалурнава.

Военный мукъвер эцигунай урус пачагъди
адаз генералвилин чин ва къизил медаль
ганай. Англиядин, Германиядин, Франциядин
ва Италиядин гъукуматри са шумудра Гъасан
Къазанфароваз чин уылквейра къалахун
теклифнай.

С ВЕРОЙ В ДУШЕ

ГОВОРИ БЛАГОЕ ИЛИ МОЛЧИ

Умение говорить - это бесценный дар от Аллаха, давшего нам возможность высказываться во благо. Человек всегда должен анализировать и контролировать свою речь, дабы не вызвать гнева нашего Господа.

За каждое высказанное слово нам непременно придётся держать ответ, но, к сожалению, многие из нас не контролируют свою речь и необдуманно бросают слова на ветер. По поводу этого Всевышний Аллах сказал: «Не следуй тому, чего ты не знаешь. Воистину, слух, зрение и сердце – все они будут призваны к ответу» (сура «Аль-Исра», аят 36).

Пророк Мухаммад (мир ему и благословение Аллаха) сказал: «Поистине, Аллах с порицанием относится к пустословию». Знай, что каждый взрослый и дееспособный мусульманин, должен воздерживаться от произнесения любых слов, за исключением таких, в

полезности которых не возникает никаких сомнений. Посланник Аллаха (мир ему и благословение Аллаха) сказал: «...пусть тот, кто верует в Аллаха и в Последний день говорит благое или молчит.» (иначе говоря, воздерживается от лжи, сплетен, распространения всевозможных слухов и так далее). Это изречение пророка ясно указывает на то, что следует произносить лишь благие слова, иначе говоря, такие слова, которые определенно принесут пользу, а если относительно этого возникают какие-либо сомнения, необходимо хранить молчание.

Имам Аш-Шафии, да помилует его Аллах, сказал: «Когда человеку захочется что-нибудь сказать, ему прежде всего следует обдумать свои слова, и, если выяснится, что это принесет пользу, пусть говорит, если же относительно этого у него возникнут сомнения, пусть хранит молчание, пока не обнаружится, что его слова могут принести пользу. Не говори о том, что не имеет к тебе отношения, ибо если ты произнесешь слово, то оно будет владеть тобой, и ты им владеть не будешь».

Порой мы болтаем целый день, не обращая внимания, говорим ли истину или неправду. В большинстве случаев мы не любим искать источников информации и легко, а порою искаженно передаем, не ведая об их участии. Не взираем на то, что наши слова могут ранить сердца и разрушать семьи. Малик ибн Динар (да

будет доволен им Аллахом) сказал: «Когда ты заметишь чёрствость в сердце, слабость в теле, лишение себя удела, то знай, что ты порой вёл бесполезную речь».

Сообщается, что Аму Муса аль-Аш'ари, да будет доволен им Аллахом, сказал: «Однажды я спросил: «О посланник Аллаха, кто из мусульман является достойнейшим?» Он ответил: «Тот, от зла языка и рук которого избавлены другие мусульмане».

Также Посланник Аллаха (мир ему и благословение Аллаха) сказал: «Человеку предостаточно греха, если он говорит обо всем, что слышит». Искуплением за пустословие, является молчание и произнесение благих слов. Спрашивать других о том, что тебя не касается, также является пустословием.

Имам аль-Газали учит нас, как оставить и избавиться от бесполезной речи. Он пишет: «Человек сможет оставить бесполезную речь, если будет всегда знать и помнить, что смерть может прийти к нему в любую минуту. А также то, что ему придётся отвечать перед Богом за каждое сказанное слово».

Помни, что самым прекрасным состоянием, в котором ты можешь находиться, является отказ от злословия, лжи, пустословия и любых других слов, которые могут принести вред тебе и другим.

Сафарбек САФАРБЕГОВ

ГАФАРГАН

Асал	- гужлу
Астан	- алат
Баркъар	- япунжи
Баяш	- Тебиатдин секин бере
Варталас	- патахъ тыва
Гаджунун	- дарбадагъ авун
Гардас	- макъсад, ният
ГенгецI	- къядин нуыкъ
Гугуц	- гъяясуз
Гурава	- пис ният
Гъаларт	- гафунин артух гъарф
Гъаркъа	- ялгъуз
ГъатI	- мердимазар
Гъес	- мурдар
ГъультI	- эхир
ГъацIар	- гъавурда акъадай
ДандакI	- тум атланвай
Деш	- къизил
Жаг	- дарман
Жеци	- жинс
Итал	- перемдин цен
Какъ	- араба
Качугъун	- хъел кваз хъун
Кисил	- камаллу
КитI	- жаза
Къаг	- къен иччи карч
Къарх	- кристалл

НОВЫЕ НАЗНАЧЕНИЯ

Глава Дагестана Владимир Васильев подписал распоряжение, согласно которому министром по национальной политике и делам религии РД назначен Энрик Муслимов.

Ранее Энрик Мусимов исполнял обязанности мэра Дербента, также был полномочным представителем главы Дагестана в Южном территориальном округе и начальником дагестанского управления.

Самый молодой доктор наук Заур Алисултанов назначен общественным помощником Главы Дагестана. На днях Владимир Васильев вручил удостоверения своим первым общественным помощникам — старшему тренеру сборной команды республики по боевому самбо Абдулма- напу Нурмагомедову и профессору ДГУ Зауру Алисултанову.

Глава региона рассказал о принятом решении по созданию института помощников. Владимир Васильев отметил уникальность Заура Алисултанова, который поразил всех, когда уже в 27 лет стал выдающимся ученым.

«Samur» Ləzgi Milli Mədəni Mərkəzinin idarə heyəti və «Samur» qızəti redaksiyasının kollektivi tanınmış iş adamı Əfəndi İsmayılov oğlu Fəridin vaxtsız vəfatından kədərləndiyini bildirir, onun yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir.

СОЛЬНЫЙ КОНЦЕРТ
СОЛИСТКИ ЛЕЗГИНСКОГО НАРОДНОГО
АНСАМБЛЯ ПЕСНИ И ТАНЦА
«СУВАР»

*Джавахир
Абдулова*

Город
Дербент

Справки по телефону : 055 555 53 93

Дорогие поклонники лезгинских песен!

20 апреля 2019 года в 18:00 в Лезгинском Государственном Театре имени С.Стальского города Дербент вас ждет прекрасный вечер. Впервые с сольным концертом выступит очаровательная солистка Лезгинского Народного Ансамбля «Сувар» Джавахир Абдулова. Не пропустите!

КСТАТИ...

Однажды мышь заметила, что хозяин фермы поставил мышеловку. Она рассказала об этом курице, овце и корове. Но все они отвечали: «Мышеловка - это твои проблемы, к нам она никакого отношения не имеет!»

Чуть позже в мышеловку попалась змея - и укусила жену фермера. Пытаясь ее излечить, жена приготовили суп из курицы. Потом зарезали овцу, чтобы накормить всех, кто приехал навестить больную. И, наконец, закололи корову, чтобы достойно накормить гостей на похоронах.

И все это время, мышь наблюдала за происходящим через дырочку в стене и думала о вещах, которые ни к кому никакого отношения не имеют!

Мораль: Если вас что-то не касается напрямую, не думайте, что это что-то не ударит вас по голове.

САМУР

Baş redaktor

Sədaqət KƏRİMOVA

Redaksiyamızın ünvani: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
“Azərbaycan” nəşriyyatı,
3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi:
26233080000
“Kapital bank”ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 1056
Tiraj: 2000
Tel:(012)432-92-17

“Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunmuşdur.